

Тема заняття: «Розпис тканини: Холодний та гарячий батик.»

Використана література:

1. Воробйова Г.П. *Технологія та матеріалознавство (Вступ до спеціальності). Курс лекцій для студентів Вижницького коледжу прикладного мистецтва ім. В.Ю. Шкрібляка.* – Вижниця: Черемош, 2011. – 76-96 с.
2. Антонович Є.А., Проців В.І., Свид С.П. *Художні техніки у школі: Навч.- метод. посібник для студентів художньо-графічних факультетів вищих навчальних закладів.* – К.: ІЗМН, 1997. – 64-70 с.

Розпис тканини – дивовижно багатий і гідний подиву вид декоративної творчості, який має лише йому притаманні засоби виразності.

Розпис не потребує такої посидючості, як ручна вишивка, чи ткацтво, але оволодіти потрібно не менш складними навичками. Основне кредо розпису – рукотворний, імпровізований характер. Цим ручний розпис відрізняється від машинного – заводського. Такий розпис оформить інтер'єр житла краще, оскільки в ньому стає «тепліше» від тепла ваших рук.

Види ручного розпису тканин:

- холодний батик;
- гарячий батик;
- вільний розпис;
- вузликове фарбування.

Ручний художній розпис тканин, як своєрідний вид оформлення текстильних виробів, має багатовікову історію. Найпоширенішим є спосіб оформлення тканин за допомогою резервуючих сумішей (резервів), відомий під назвою «**батик**». Суть цього способу полягає в тому, що ділянки тканини, які не мають бути зафарбовані, покривають резервом (бджолиний віск, парафін, різні смоли), які, просочуючи тканину, захищають її від фарби.

Слово «**батик**» - яванського походження і в перекладі означає «малювання гарячим воском». Мистецтво батику розвивали з глибокої давнини багато народів світу – індійці, китайці, єгиптяни, перуанці, але найвищого розвитку і художньої досконалості воно досягло в Індонезії на острові Ява. Більшість дослідників вважає, що батик зародився у XIII – XIV ст., а став найпоширенішим у XVII ст., коли був винайдений «**чантинг**» - оригінальний інструмент для нанесення контурів розтопленим воском.

У нашій країні батик зародився у 30-х роках XX ст. і активно розвивався, отримавши визнання.

Холодний батик виконується у такий спосіб:

резерв наносять на тканину у вигляді замкнутого контуру і в межах цього контуру фарбами розписують виріб. Зображення холодного батику графічно чіткі. Кількість фарб – необмежена.

Виготовлення резерву потребує дотримання правил пожежної безпеки. Варити резерв потрібно у добре провітрюваному приміщенні на закритому вогні, на водяній бані. У скляну чи металеву банку насипають подрібнений парафін і розплавляють на паровій бані. Після вливають гумовий клей, розмішують і поступово доливають бензин. Розігрівають на паровій бані до однорідної маси. Готовий до використання резерв зберігають у щільно закритій посудині. При довгому зберіганні парафін, а також і віск випадають в осад, бензин випаровується. Перед новим застосуванням розчин слід розігріти на паровій

бані, якщо він надто густий - потрібно додати бензину. Під час приготування резерву роблять кілька проб на тій тканині, де буде виконуватись зображення.

Є кілька рецептів холодного резерву, г:

Назва	1	2	3	4	5
Гумовий клей	200	200	200	200	215
Бензин	250	250	250	250	-
Парафін	50	25	-	50	-
Віск бджолиний	-	25	50	-	-
Каніфоль	-	-	-	2	-
Вазелін	-	-	-	-	85
Всього	500	500	500	502	300

Найкращими для розпису є тканини із натурального шовку. Із бавовняних тканин для розпису рекомендують такі: батист, шифон, маркізет. Усі види розпису виконують на дерев'яних рамах, зрізаних всередині. Тканину кріплять на раму кнопками, при розписі кладуть на стіл і при цьому тканина не повинна торкатись поверхні стола.

Для нанесення контуру резервом застосовують скляні трубочки довжиною 15...20 см. з тонким загнутим кінчиком. Для набирання резерву кінчик трубочки опускають у резерв і через широкий кінець втягують до заповнення резервуару. Кут нахилу кінчика трубочки має бути не більшим за 135 градусів. При більшому куті тиск резерву збільшується і утворюються плями. Після закінчення роботи трубочку слід промити бензином і у кінчик вставити дротик, щоб він не забився резервом. Якщо це сталось, то трубочку опускають у бензин і витримують до повного розчинення резерву, або опустити у гарячу воду на кілька хвилин та продути через широкий кінець. Виконуючи розпис, кінчик трубочки витирають ватою після чого швидко опускають на тканину, і дочекавшись коли резерв затече в кінчик, починають розпис. На товстіших тканинах трубочку ведуть повільніше, даючи можливість резерву пройти крізь тканину. На тонких – швидше. Після повного висихання резерву починають розпис фарбами. Розписаний резервом виріб не залишають більше як на 24 год., тому що він дає ореол і фарба не підходить до контурів зображення. Розпис виконують пензлями різної товщини. Перед нанесенням фарби, роблять пробу на такому ж полотні, тому що після висихання вона висвітлюється. На поверхні тканини фарба досить швидко висихає і треба наносити швидко і рівномірно однаково насиченим тоном. Великі площини рекомендується заливати зліва на право і зверху вниз. Розписані фарбами вироби підсушують в горизонтальному положенні. Після висихання запарюють.

Спосіб виконання гарячого батика:

розігрітий резерв застосовують, як для нанесення контуру, так і для покриття окремих ділянок тканини, щоб захистити їх від фарби. Зображення гарячого батика менш графічні, спостерігаються тональні переходи кольору. Переважає тепла кольорова гама.

Гарячі резерви для батика, г:

Назва	1	2	3	4	5
Парафін	250	400	250	350	250
Віск бджолиний	250	100	230	-	125
Вазелін технічний	-	-	20	150	125
Всього	500	500	500	500	500

Під час розпису контури малюнка і площини покривають гарячим резервом. При цьому резервування тканини є тимчасовим і допоміжним процесом. Після закінчення роботи резерв з тканини знімають за допомогою гарячої праски та газетного паперу. Основою резерву є парафін, але у чистому вигляді його не використовують тому, що після охолодження він твердне і стає крихким. Для того, щоб резерв був більш еластичним, до нього додають бджолиний віск. Збільшення кількості воску в резерві, збільшує пластичність розчину.

Парафін і віск топлять у металевому посуді на закритому вогні до однорідної маси. Ці інгредієнти є горючими, а випари парафіну ще й шкідливими, тому розпис потрібно виконувати при відчинених вікнах і стежити, щоб в розчин не потрапляла вода (він може вибухнути).

Запитання для самоконтролю:

1. Що означає слово «батик»?
2. Які види ручного розпису тканин ви знаєте ?
3. Охарактеризуйте техніку виконання холодного батіку ?
4. Як виконується гарячий батик ?